

TELEGRAPFULU ROMANU.

Nr 53. ANULU XVIII.

Sabiui, in 5/17 Iuliu 1870.

Evenimente politice.

Candidatur'a principeloi Leopoldu de Hohenzollern Sigmaringen la tronul Spaniei a inaintat, asiá de tare incátu occupa esclusiv diuistic'a Europei. Telegrame si articoli precum si corespondintie sbóra in tóte partile, aducéndu care de care sciri mai seriose despre fazele acestei cestiuni si mai nu suntu de acele ce se nu prevestesc unu resbelu din cele mai infriosate, intre döne poteri per escelentiam puteri militarie.

Benedetti, ambasadorulu francesu lângă cabinetu din Berlinu, va fi si primitu responsulu, ce a fostu insarcinat de guvernulu seu a cere dela regele Prussiei. Responsulu avea sa decida, pentruca, déca regele Prussiei respunde ca va impedeacă suirea lui Leopoldu pre tronulu Spaniei, pacea e asigurata, déca nu, resbelul e neincungurabilu. Dupa presemnile culese din diuistic'a prussiana e putien sperantia de unu respunsu impacatoriu. Limbagiul este interitoriu si de o parte si de alta. Asiá „Pays“ vorbesce de jugulu caudinicu pre sub carele voru avé sa tréca că invinsi prussianii, déca nu voru cutedză a primi lupta (cu francesii), „NdA.“ respunde la provocarea acest'a, ca Gramont, ministrul de externe din Parisu, crede ca prussianii au sa se faca servitorii Franciei in Madridu? déca voru ei sa caute cérta cu lumin'a atunci nici prussianii nu voru accepta sa sia provocati de döne ori.

Scirile cele mai noue infatisiéza lucrurile asiá, ca chiaru si dupa o eventuale recedere a principelui Leopoldu dela candidatura resbelulu nu se va poté incungurá. Déca se adeveresce scirea acest'a atunci candidatur'a lui Leopoldu va repasi cu totalu, că unu pretestu golo, causele si ansele resbelului voru si a se cauta in alta parte as unsa din naintea laiciloru politici. Pana acum au inceputu a-si siopti uni altii in urechi ca intalnirea dela Ems intre regele Prussiei si imp. Russiei, ba altii mergu si mai departe, este ans'a carea lu impinge pre Napoleonu că sa previna evenimentele.

In fine inregistrâmu ea responsulu datu de regele Prussiei e multamitoru pentru Francia. Pacea aru si sa presupunem ca nu va fi turburata, burs'a de elalta eri ince e inca forte alaramata si nu consuna cu scirile de pace.

Diet'a Ungariei.

In 30 Iuniu tienura cas'a magnatiloru o scurta siedintia, in carea se alesera unu altu notariu in loculu lui L. Tisza cátu si unu membru la comisiunea juridica in persón'a br. A. Miskay.

Dupa autenticarea protocolului se incheia siedint'a.

In siedint'a din 1 Iuliu a casei representantiiloru se decide, dupa finirea formalielor, in urma propunerei lui Zsédenyi, a se tiene siedintia in decursulu desbaterei municipale in sia-care dela 9-3 ore.

Trecundu la ordinea dilei in că primu vorbitoriu cuventulu A. Szalay. Densula consumte ca ministrul de interne intr'acea ca comitatulu nu se mai pote sustine in form'a sea de astadi; deci urmeza ince numai, ca trebuie reformatu conformu tempolui, nu ince, dupa cum voiesce ministrul, că sa se faca una bureau. Sa se tien contu de institutiunile trecutului si de recerintele presintelui, caci altu cum libertatea Ungariei si cea mai poternica asigurantia a ei, comitatele, voru perf. Proiectul de fatia nu corespunde acestoru recerintie si din caus'a acest'a nulu pote primi nici bateru de basea pentru desbaterea speciala.

I. Banó e unu contrariu resolutu. Tiér'a are a alege intre parlamentarismu si comitate,

acestea lângă olalta nu potu esistá. In momentulu cându Ungari'a pasiesce pre cämpulu culturei si alu reformei trebuie sa considere comitatulu celu multu de unu cadavru scumpu; voiesce a sustineea comitatele, atunci potu fi intre Carpati si Adria multe comitate, dara o Ungaria poternica nici cându nu va esistá.

N. Lancovich tiene proiectul municipal de unu atentat contra libertatii Ungariei.

Pentru proiecte pledéza in siedint'a de astadi W. Tóth; contra proiectului mai vorbesce D. Iványi, carele dice dintr'attele ca nu e amiculu municipielor, dupa cum suntu astadi; din contra, a aflatu, ca municipiele suntu vat'r'a cea adeverata a nepotismului, neordinei si ilegalitătilor, din asta causa voiesce ale reformá, dupa recerintele tempului modernu, nu dupa cele ale centralizatiunei. Vorbitoriul s'a convinsu ca lângă centralizatiune nu e posibila nici macaru o administratiune regulata. Centralizatiunea inéca comerciul industrial, artele si sciintiele cátu si ori si ce nesuntia libera si dupa cum junii Spartei inveriau auri bel'a la bietivi asiá au inveriau si densulu auri centralizatiunea la centralizatiune. Densulu nu primește proiectul municipalie.

Incheierea siedintie la 2 ore.

In siedint'a din 2 Iuliu se autentica mai intai protocolulu siedintiei precedinte. Deputatii A. Csanyi, E. Huszár, L. Gonda, I. Vida si A. Kormendy predau petitioni care mai totu se roga pentru amenarea desbaterei despre proiectul de lege municipalie si care se transpunu comissionei petitionarie.

Trecundu la ordinea dilei se continua desbaterea generala despre proiectul de lege municipalie.

Contele I. Bethlen e primulu vorbitoriu. Densula intrelasa a face polemica cu vorbitoriu partitei contrarie, caci cunosc preisul tempului; nici despre proiectu nu va vorbi detinutu caci scie ca in desbaterea speciala se va repeti critica detaiata despre proiectu.

Cu ocaziunea acest'a voiesce numai a caracterisati positiunea partitelor si a-si pronunci obseriatii sele generali despre proiectul municipalie.

Steng'a a prelinsu de repelito ori amânarea desbaterei; ince ce folosu sa ne aduca noue acesta amânare?

Déca desbaterea s'ară amâna si pâna la tómna ideele totusi nu s'ară chiarisică, ci din contra, s'ară confundă prin desbeteri lungi si nefructifere si si partitele mai tare s'ară indugimani. Steng'a se totu numesce partita reformei, inca tienut'a ei in cestiune de facia, mai ca nui da dreptulu a se numi de atare.

Cu privintia la proiectul de lege dice: Organisatiunea municipielor e neaperatu necesaria; caci e convinsu ca pâna cându referintelele jurisdictiunilor satia cu regimulu nu se voru regulă, o emendare radicala a administrationei decadute e impossibila. A dou'a causa din care provine necessitatea de a sa organiză jurisdictiunile e cu privintia la Transilvania.

In Transilvania esista döve partile, care agitez contra libertatei si constitutiunei; un'a dintr'aceste partite si are punctul de gravitate in Romania, ceea-lalta si capeta ordinatiunile dela reactiva din Vien'a.

Organisatiunea municipalie va confirmá partita constitutiunei incátu va fi in stare a prepondera tendintiele contrarie.

Se imputa proiectului de lege, ca nu e completa caci nu organizá fondulu regescu.

Vorbitoriului inca iaru parea bine cându pro-

iectulu aru si completu, ince inaintea impossibilitati si pleca genunchii.

Legea insarcinéza regimulu, a intrebá fondulu regescu in privintia organisatiunei sele. Organul competitente alu fundului regescu e universitatea naționale sasesci; ince universitatea consta din elemente reactiunare, antimagiare. Vorbitoriul continua in modulu acest'a vorbirea sea si primește in fine proiectul de basea pentru desbaterea speciala.

Pentru proiectu mai vorbesce in siedint'a de astadi conte Fr. Szirma si Fd. Eber contra E. Henszmann si Mocioni; cuvantarea cea eminenta a acestui din urma este publicului din numerii precedinti cátu si din celu de satia alu jurnalului nostru conoscuta.

In siedint'a din 4 Iuliu a casei representantiiloru se continua desbaterea despre proiectul de lege municipalie dupa finirea formalielor si dupa o interpellatiune alui E. Simonyi in o afacere a bancei naționale.

Desbaterea o suspece St. Huszar, care prin o scurta vorbire se dechira pentru proiectu.

Ministrul de finançe Kerkápoly i combatte prin o cuvantare mai lunga pre antevorbitoriu opositionali si cu deosebire pre diu Mocioni.

Dintre opositionisti mai vorbesc br. L. Simonyi V. Latinovicu si in fine S. Borlea; acestu din urma accentua intre altele: Unii deputati disputara in decurgerea discussiunei, ca proiectul si Mocioni, contiene dispușionii care suau indreptate contra egalei indreptatirii a naționalitatilor; si totu-si e asiá, caci cum se poate accepta dela unu regim, care e cau'sa, de representantii din cercurile locuite de naționalitati nu suntu de satia in acestu parlament, care e cau'sa, de români inca astadi nu suntu multiutili si care e cau'sa de nu se denumescu comiti supremi români, cum se poté, dice, accepta dela unu atare regim, ca nu va prezintá unu proiectu de lege asupritoriu de naționalitatí?

In consecintia faptelor de mai inainte nu o poate face.

De ore ce proiectul de lege e asediato pre basea absolutistica, centralistica, si vorbitoriul e convinsu, ea regimului i trebuiecese acestu proiectu pentru de a suprime naționalitatile tieri, nu-lu poté primi de basa pentru desbaterea speciala.

Conferintie inveriatoresei.

Abrudu in 1 Iuliu 1870.

De Redactor! Avendo firm'a sperantia ca nu ve-ti refusá a da locu in colonele stimatului dumitriu „Tel. Rom.“ ce lu redigeti urmatorei descrieri secrete a conferintelor inveriatoresei din tractul protopresbiterale a Zlatnei de diosu mi i-au liberate a schitia si numai per tangentem decurgerea acelei'a.

Conferintele inveriatoresei din tractul amintit s'au tienutu in 25- si 26 Iuniu a. c. la cari in diu'a presipa s'au infatiosatu cu mica exceptiune toti inveriatorii, cari in corpore mergendu la st. biserică — care eré loculu destinat si pentru tienerea conferintelor — au asistat la celebrarea cultului divin la care au participat rvdismulu d. protopopu Ioane Gallu si d. parochu Dionisius Adamoviciu. Dupa finirea cultului divin corpulu inveriatorescu intona cantarea „Imperiale creștin“ si dupa sevirsirea acesteia reverendisimulu d. protopopu Ioanu Gallu purcindu din tem'a „lucrati pâna este inca diua“ tienu ba'a cuvantare acomodata festivitateli dilei, in care facu istoricul conferintelor inveriatoresei precum si folosula celu mare care au rezultat din asemenea intruniri, aducendu aminte celor presenti, ea initiatorul

și propagatoriul acestei idei salutarie la noi este Excelența Sa Parintele Archiepiscopu și Metropolitul Andrei Barone de Siagună se adresă către corpulu invetatorescu în cîințe alese, recomandându-dă acestei idei marea viță, și practică căci urmăndu astu-seliu rezultatele cele mai frumosene nu voru remânea a nu fi midilocile cele mai apte spre a ajunge la metă năstra care este respandirea sciinției și a moralităției în poporul nostru, care e bantuită cu deosebire în tempulul prezente de multe reale în contră cărora nu se poate pune altă stăvila de călă sciinția și moravurile cele bune. —

Dupa rostirea cuventării dichiarându conserinție de deschis, provoca corpulu invetatorescu să constituție pre deplină priu alegerea unui conducătoru și a unui notariu alu conferintelor; cari ambi cu unanimitate se și alese celu dintâi în persóna invetatorului din Buciumu-Cerbu Nicolau Aronu, iera celu alu doilea invetatorului din Abrudu Nicolau Doctoru, cari ocupându-si locurile destinate, s'a purcesu apoi la desbaterea obiectelor lipsate în un'a programma facuta inca cu ocazia conferintelor trecute. —

Obiectele statuite în programma și puse spre desbatere în acăsta conferinția au fostu următoarele:

1. Cum e de a se predă studiul religiunei în scolă poporala? 2. introducerea lego-grafiei în scolă, 3. computul pre basea sistemei decadice, 4. predarea studiului geografiei, istoriei patriei, istoria naturală, 5. observările facute în recursul anului asupra manualelor edate de dlu profesorul Zacharia Boiu și 6. aplicarea pedepselor și a remuneratiilor în scolă.

Totă acăstea au fostu desbatute cu vina participare a turor membrilor conferinței, acceptându-se din partea tuturor considerarea principiului pedagogicu în predarea studiului amintite, de a trece adeca treptatul dela cele cunoscute la cele necunoscute. Finindu-se desbaterea obiectelor descrise mai susu, dlu conduceatoru dandu voia membrilor a face și alte propuneri privitorie la cestiuza invetimentului, conferința aduse următoriul conclusu ca: sa se rége de venerabilulu senatu scolasticu, ca prin organele competente sa deie desluçire, cum și pre ce eale sănu poté inlesni prucurarea instrumentelor și a aparatelor necesarie la predarea invetimentului în scolă d. e. a globalui și a mapelor geografice și in limb'a română; de ore-ce cele in limbi streine prelucrate nu suntu practivere in scolă. Ne mai fiindu alte obiecte spre perlactare Nicolau Doctoru in numele intregei conferinție aduce intima multiamita Excelenței Sele Parintelui Archiepiscopu și Metropolitul Andrei Barone de Siagună pentru pre intelepătă intenție, ce au avut'o la introducerea acestoru intruniri, a căroru scopu se va ajunge cu tempul. Dupa aceea dlu Cond si esprima multiamită cea mai cordiala cătra rvdismulu d. Ioane Gallu pentru ca nu a pregetatuană dă sprinținu seu spirituale intru a poté deslegă problemele pose spre pretractare, precum și parintelui Dionisiu Adamovicu, carele asemenea neau datu totu cursul la desvoltarea terenului de activitate. —

In fine incheie dlu președinte cu nisice cunțe bine nimerite, inbarbatendu și recomandându cetirea cărlor pedagogice punendu și tota trudă și similă căci numai asia vom putea fi multiamitoru și recunoscator parintelui nostru Archiepiscopu și Metropolitul, carele a datu indemnul și impulsul conferintelor.

Nu poté trece cu vederea de a nu-si exprimă recunoscintia d. conducătoru pentru tacitul celu bunu ce l-a aratat intru imprimirea oficiului seu, și cu aceasta se finira siedintele conferintelor dupa amedi la 6 ore cu servitiul de séra „Vecerne“ ducându fisee-care membra un'a suvenire placuta cu sine.

Epistole din Germania.

către unu invetatoriu din patria.

(urmare)

Chemnitz

Despre scolele din orasul acesta n'amu de a-l relata ceva deosebitu in privint'a metodului propunerei, seu in privint'a invetatorilor. Prese totu luat u totu că si in cele din Dresd'a; ici colă căte o mica deosebire, conditionata de individualitatea invetatorilor și a directorului seu de giurări locale.

O deosebire mai esențiala insa este aceea, ca istoria biblica in clas'a elementara, in privint'a extensiunei materialului, nu se propune, că in scolele din Dresd'a, ci este mai marginita. Se propunu adeca in aceea clasa, numai 5 istorioare a numite din testamentul vechiu si totuțătea din celu nou.

Rendolu in care vré sa le propuna invetatoriu este lasatu la aflarea de bine a lui.

O alta deosebire este in privint'a clasificării. Toti elevii și elevele umblători la scola se împartu nu in 5 clase, că in Dresd'a, ci in 6 clase, dintre cari cele 2 din urma au căte 2 cursuri deosebite unulu de altulu atât in privint'a spatialui, cătu și a materialului de invetatu. Fiindu proportionalmente numeroul scolelor mai micu; pre de alta parte ierasi schimbându-se mereu numeroul primelor umblători la scola, fiindu-ca aceasta cete, e per eminentiam cetatea de fabrici a Saxoniei, și are multu concursu de lucrători, numeroul copiilor de ambe sexe, umblători la scola este foarte mare. Spre a delatură reulu de a omplea preitate cutare seu cutare clasa, s'a facutu clase paralele, 1, 2 și chiaru și 3 și 4 la căte o clasa. Asia spre exemplu scola burghiaza de midilocu, o cercetăza 2253 baieti și fete, deosebiti dupa secse și impertiti dupa sistem'a de 6 clase; spre instruirea loru a tutororă se intrebuintăza 52 odai mari, luminose, curate și uscate, și 33 invetatori. Numeroul normalu alu elevilor dintr'o clasa, e 40. Dece acestu numru se urea multu preste numeroul normalu d. e. cu 15 20 copii și mai mulți, atunci se facu clase paralele.

Acum'a sa-ti spunu și ceva despre disciplina, căci disciplina buna contribuie foarte multu la progresul in invetitura și este dupa cum se dice „susținutul scoliei“. Se intieleg că nu voiu putea tracta acestu obiectu într'atât, in cătu sa numai rămâna nimic'a de d'su, căci casurile disciplinare suntu atât de varie, incătu nime nu le pote prevedea, ceea ce voiu spune azi suntu numai nisice fricelle subtiri dintro tiesatura facuta cu mare ingrijire. —

Disciplin'a se mantiene cu severitate conscientiosă din partea directorilor și a invetatorilor, și urmarea acesteia, este ordine de minune in toate partile.

In fia-care clasa se asta o impartire a órelor, facuta de directorulu și asternuta Schulvorstandului spre aprobare. Abateri dela acăsta impartire nu se concedu, fără numai in casuri extraordinarie, și si atunci cu invoreea directorului numai. In aceste impartiri de ore suntu considerate și pausele între ore. De regula dupa óra 1-a se face o mica pauza de 5 minute, in care copii se miscă in scaune și potu povesti unulu cu altulu in presentia invetatorului, seu apoi se pregătesc cu cărtile, tablitoile, libelele etc. pentru obiectulu ce e de a se perfractă.

La unu semnu anumitul din partea invetatorului se face liniscea deplina, și invatatoriu incepe propunerea sea. Dupa óra a 2-a urmăda o pauza de 15 minute, in care scolarii potu esf in curtea scoliei, spre a se miscă mai liberu, a fugi, a se jocă etc. ei de ei. Dupa ce au trecutu acestu tempo se da unu semnu prin clopotielu, și toti scolarii, doi cu doi, intra ierasi in clase și se asiadă la locurile loru, pre cari nu i este ertatul nimenui a le scimbă fără voia invetatorului. Pause mai mari preste septembra suntu: Mercurile și Sâmbetele dupa prandiu. —

Ferii suntu pucine și scurte. La serbatorile craciunului și rosaleloru căte o septembra, și prese la vremea secerei și a adunării bucatelor de pe câmpu ierasi un'a seu și döne septembri. Pre la pasci, la St. Mihailu, totudeun'a este incheerea anului scolasticu, pre vremea acăsta se tienu esamenele și se face promovarea. Esamenelor urmează o pauza de 2 septembri, dupa decurgerea, căroru se incepe anul nou scolasticu.

Inainte de inceperea anului nou scolasticu, cu o luna, suntu parintii cari au copii apti de scola, datori ai insinuă la directorulu scoliei in care vré sa-si tramita copilul loru.

Cu mare strictetă grigesce invetatorulu, că sculele scolare sa nu se măsgalăsească și strice, și că elevii sa aiba totude-un'a cărtile, libelele, tablitoile și hainele loru curate și lipsite de indoituri fără scopu și de ruptori. Si intr'adeveru cu placere poté privi ori-cine la hainele copiiloru, ele suntu totude-un'a curate și cărpite, la cărtile loru, ele suntu grigite și netede, la libelele loru, ele suntu totu intr'o forma, de harchia buna; scrisoarea intren-

sele curată, desi nu la toti modelu de frumuselii și ce m'au mirat u mai cu séma: nu amu intempi-nat nici o pată de negrelă prin acele libele, nici in cele ce le intrebuintau acasa, și cu deosebire nici in cele, ce le intrebuintăza in scola. O pată séu o corecție in libel, trage dupa sine pedeps'a de a scrie facă séu făi'a intréga inca odata in tempulu liberu de scola. O pedepsa uricioasa pentru seracie copilasi, se ferescu de ea cătu potu!

Multa ajutora la acăsta intocmirea de calamele, se află asiediate in mese și se potu aperi afara de intrebuitare cu o mica usă de lemn. Prin acăsta intocmirea restornarea și versarea negrelei se delatrua cu totulu, și prin acăsta multe necuratienii din libele, și multe fatalități și necasuri, cari cu sticlitiele și calamarele singurative, cu basea loru cea mica nu se potu incungură de totu nici odata.

Cându vorbesce invetatorulu toti ochii suntu indreptati spre elu; cându provoca pre vr'onulu sa respunda, acel'a sa scola și respunde cu voce devolta, in vorbire binel legata nu numai căte unu singur a tecu cu cunventu. Lucruri mai insemnate, vr'unu versu frumosu, se repetești cu deosebire in clasele inferiore, de către toti elevii. Spre acestu scopu invetatorulu da unu semnu, toti scolarii se ridică, dicu ce e de disu mai de multe ori in choru și apoi se asiédia iera-si in linisce.

Dece órele de prelegere au trecutu se scola toti scolarii; invetatorulu dice o rugaciune scurta potrivita, și scolarii o dicu incetu dupa densulu standu cu mânila pre peptu și cu capulu ceva plecatu inainte; căte odata cântă en totii căte ceva și apoi esu totu doi cu doi din clasa și se ducu acasa. Esirea acăsta din partea unoră se intrebuintăza că ocazia de a-si manifestă neplacerea pentru portarea cutărui elevu. Invetatorulu se pune adeca lângă usia, copii trecu căte unulu pre dinaintea lui și fă-cărui copil invetistoriulu i da mâna și i dice adieu seu altuceva de felul acăsta. Dece vine uno copilu care au fostu neatentu, seu s'a portat u necuvinciosu in alta privintia, aces-tui nu-i da invetatorulu mâna, și invetatorulu resp. m'au asigurat, ca acăsta pentru elevii sei(din clas'a incepătoare) este un'a din pedepsele cele mai adencu simile.

In celealte clase, și si in acăsta, cându una scolariu au fostu petulantu, lenesiu neatențu, etc. se mustre mai antână, se pune apoi sa stea singuru, deosebitu de ceia lângă copii, seu se retiene in arest, unde sub ingrijirea unui invetatoriu are sa lucre o tema óre-care.

In casuri extremă sa intrebuintăza și pedepsele trupesci, carile aplica totude-un'a servitorulu scoliei. Cându nici cu acestea nu se pote ispravi nimicu, și e de temutu ca portarea cea rea a unui astfel de scolaru va deveni stricaciōsa pentru cei-lângă scolari, atunci unu atare elevu reu cresculu se tramite in Kinderbesserungs-Austalt, unde sta sub ingrijire rigurosa, capela mâncare mai puina, și se occupa afara de órele de scola cu lucruri corespondante de mâna. Pâna nu da semne adeverate de indreptare nu sa dimite din acestu institutu.

Delictele cari tragu dupa sine pedeps'a acăsta aspră suntu fortulu repelitu, cersitulu, umblarea postia pre strade, și lucruri demoralisatoare și stricaciōse.

Cuventarea dep. Ab. Moesson din 2 Iuliu in diez'a Ungariei.

Chiamarea acestoră nu e de cătu a esamină neregularitățile ce se ivescu in manipularea baniilor; dară nici cându acăsta chiamare nu se estinde intru a esamină ordinatiunile munici pieroru ca óre corespundu legilor său nu. Dreptulu statutariu alu corporatiunilor autonome angle se estinde preste tóte, de căte nu dispune vr'o lege specială, căci n'are de cătu o singura margine: legea. Si in asta privintia, inspectiunea n'o exerce guvernul ci judetiu carele are dreptu a nemici, nu numai la cererea privatilor ci si din oficiu, a nemici ordinatiunile ce aru si contrarie legei.

Totu Queens bench e care judeca despre valabilitatea ordinatiuniei esmise exceptiōnalmente de ministeriu, in casulu déca corporationile autonome aru trage la indoiela legalitatea aceloru ordinatiuni. Prese totu la poporulu anglu s'a validitatul acea

tendenția principală ce se manifestează între toate cercușantile — a eschide regimului parlamentarist pre cău se pote, de la veri ce influenția asupră mersului regulat alu administratiunei. (Strigări în stâng'a: Asiā e !) In Anglia nu e nici urma de unu recursu cătra ministerio, și déca óre cine aru propune acésta in Anglia, n'aru causă uimire mai mica, de cău déca eu asiū propune acestei case că se stergă dreptulu de inspectiune alu guvernu.

In Anglia unde vedi-bine asiderea suntu ómeni cei ce vietuiescu, obvinu in administratione astu felu de scaderi, in contr'a cárora nu se pote dobândi vindecare pre la județie, ca nu e lege in contr'a loru, nu-su vatematórie de dreptu. Dara la asemenea scaderi, de óre-ce guvernul n'are dreptulu de inspectiune, poporul insusi e silitu sa si ajute siesi; poporul insusi e acel'a carele; precum bine observă dlu deputatu Eber, eșerce dreptulu de inspectiune asupr'a corporatiunilor autonome, si acestu dreptu de inspectiune lu validitatea prin pres'a libera, dara desclinitu prin meting si prin sistem'a petitionarei, adeca pre calea petițiilor lu indémna pre parlamentu că prin despuseiuni legislative sa delaturize scaderile ce obvinu in administratiune.

Déca nu se pote negá ca acest'a e culmea selfguvernamentului anglu, carea ne arata in cău una poporu intr'adeveru liberu e capace a se smulge din lips'a de tutelare din partea guvernului apoi de alta parte tocmai lips'a de inspectiune din partea guvernului este acea cau, pentru carea sistem'a de meetinge in Anglia potu se ajunga la atât'a perfectiune.

Eu nu mergu asiā de parte, nu voi se stergu dreptulu de inspectiune alu guvernului. Nu voi, mai vertosu din dōue cause: odata, pentru ca poporul nostru, crescutu sub tutelarea guvernului, — desí si aru poté luá de modelu energi'a politica a poporului anglu, totu nu se pote mesură cu acest'a. Dara nu voi se ajunga la se stergă dreptulu de inspectiune alu guvernului, dara n'asiū voi nici aceea ca cu acestu titlu guvernul sa eșerce omnipotinția. Voi si dorescu, că guvernul sa practice dreptulu acest'a intre acelea margini, care se intielegu din natur'a dreptului de inspectiune. Dreptulu de inspectiune lu indreptatiesce, respective lu deobligă pre guvern a veghiu, că municipiile in procedur'a loru sa se misce intre marginile legilor eá prin otările loru sa nu periclite esistint'a statului si cu unu cuvenit interesele comune. Asiā dara, acestu dreptu de inspectiune, de dupa natur'a sea este negativu.

Obiectul dreptului de inspectiune nu pote sa sia nici odata unu oficialu séu altulu alu municipiului. Obiect pote si pururea nómái corporatiunea representativa; corporatiunea representativa este aceea cu care guvernul vine in comunicatiune, prin medilocirea căreia pote comunica si pote dispune cu municipiile; corporatiunea representativa e aceea carea representa, cu dreptu si de dupa lege, municipiul că persona juridica. Ori ce putere ierarchica si disciplinaria a guvernului centralu asupr'a oficialilor municipali, nu insémna alt'a de cău a desface municipiul in partile lui constitutive, si prin acésta a-lu nemici. (Placere in stâng'a.) In virtutea dreptului de inspectiune, guvernul are detorint'a că ori ce otarire de a municipiului ce i'saru parea ca lovesce in lege, s'o duca la judecata inaintea județului de statu ce canta a se insinuită. Numai in casulu, déca acelea otăriri municipali aru si de pericol comunu; déca aru si pericolu intru întăriare numai atunci guvernul devine in puseljunea de sila, si are dreptu a nemici otarirea sub sarcin'a propriei sale responsabilitati, séu a opri executarea unei astu-feliu de otăriri.

In asemenea casu, fiindu de lipsa, pote se desfaca corporatiunea representativa scriindu alegeri noue, si in casu de necesitate pote suspinde intregul corpul oficialu. Dara nici intr'acestu casu nu pote dispune cu oficialulu alesu, nici in acestu casu oficialulu nu e detoriu cu ascultare cătra organulu guvernului, si nici in acestu casu ordinatiunile comitetului supremu nu-lu pote scuti pre oficialu satia cu comitetulu.

Tocmai pentru ca dreptulu de inspectiune este de asta natura, pentru ca guvernul pote veghiu, că sa nu se periclite interesele comune ale statului, pote veghiu sa nu se vatem legile, dara nici odata nu pote judecă cumca óre intr'adeveru vata-mato-sau legile seu bá? — tocmai pentru acésta socote ca este buna institutiunea județului de statu.

In asta privintia nu-su de aceea parere a onorabilului domn ministru de interne si a secretariului de statu Vilemu Tóth, cari dicu cumca acest'a aru insémna a nemici esint'a parlamentarismului, căci esponemu tiér'a, ca despre o ordinatione sa judece altmîntre tribunalu si altmîntre cas'a a reprezentantilor. Mi se pare ca affirmatiunile loru parcesera din o pricepere smintita despre sistem'a de regim parlamentarist. Majoritatea parlamentara nici odata nu e chiamata a judecă despre ceva, că óre este legalu seu nu, ci e chiamat a judecă numai, ca óre guvernul portato-sau asiā cum e spiritul politiciei in majoritate, cum e intielesulu politicei majoritatei? (Ilaritate, protestari in drépt'a) Deciderea intrebării ca, óre legala a fostu portarea guvernului? e pururea de competint'a județului de statu. Guvernul e responsabile parlamentului ca va guverna tiér'a in spiritul acéstei; guvernul detoresce garanti'a municipiilor ca nu va vatemá legea; parlamentul pote justifică procedura guvernului, dara nu pote opri că guvernul sa nu desfaunze pre acelu municipiu, ale căruia drepturi legale le-au vatematu.

Astu-feliu pricpeu eu parlamentarismulu si selfgovernmentulu. (Aprobări in stâng'a.)

Totu asiā de nemotivata mi se pare uimirea dlu deputatu Tóth; s'a vîmitu com on. condeputatu Tisz'a a potutu propune că singurătăci, in cestiu de contributiune, sa mărga a-si cerea vindecare de necadiuri pre la județie, — si se intreba dlu Tóth cum aru si capace județulu se decida asupr'a administratiunei.

Ei mi splicu acésta uimire cu cercușantia ca, durere, pre aceea se baséza întręga sistem'a nostra de administratiune de pâna acum'a, ca sta de asupr'a poterei judecătoresci ci nu bucurosu isi pleca capulu inaintea poterei judecătoresci. Dara déca voiu unu statu intru intielesu juridicu nu mai putem pleca pre asta cale. (Aprobări in stâng'a).

Afirmu, On. Casa! ca județulu e capace a judecă cau déca, dupace eu mi-am platit contributionea deplin'a iéra oficiolatulu de contributiunea dlece ca nu e platita, mergo la județia si-i spunu: iéra aci carte mea, am respunsu contributiunea nu su detorii s'o mai respondu a dō'a óra. Atunci nici on. deputatu Vilemu Tóth ne va negá, ca județulu e chiamat si capace a deslegă cestiu de contributiune? nu e decătu o pretensiune de bani ce are statul. Statul isi baséza acestu dreptu alu seu pre lege, eu cu legea a mână aretu ca nu-su detorii sa platescu, statul imi dico esti detorii intru intielesu legei. Eu nu scio in ce asta cau a juridica se desclinesce de exemplulu ce lu spusei. Județulu va esplică legea la casulu concretu, căndu mi'sa pretinsu contributiunea intăia óra ca si căndu mi se va pretendă a dō'a óra. (Aprobare in stâng'a.)

Tienu forte multa la libertatea discussiunii politice in municipie, căci de-si — dupa experientiile de pâna acum'a — a-si mai potea trage sperantia ca dlu ministrul de interne va sa ne norocescă o lege adeverala de reunioni si insociri libere (ilaritate), totusi voiu negá si atunci ca dreptulu de reunioni si insociri, sia cău de liberalu, va si capace sa desvolte in tiér'a nostra unu spiritu publicu atât de tare, cum l'a desvoltat in Anglia sistem'a de meetinge din acea simpla cau, ca in Anglia lipsinu dreptulu de inspectiune alu guvernului, sistem'a meetingelor in mân'a popornului anglo este nu numai medilociu a desbate cestiu politice, cari pururea intereséza numai in a dō'a ordine pre sia-care individo, ci e totuodata uniculu mijlocu practic spre a validitate interesele administrative ce atingu de a dreptulu pre sia-cine. Pentru acésta io nu credu ca dreptulu de reunioni la noi va si capace se desvolte unu spiritu publicu atât de tare căci in Anglia, căci la noi dreptulu de iuspectiune alu guvernului face impossibila asemenea desvoltare; — si pentru acésta ratiune io tienu multu a dă ocasiune in municipie spre dezvoltarea unui spiritu publicu potinte.

In fati'a tuturor acelor, On. Casa! io afirmu,

ca adeverat'a sistema de selfguvernamentu neschimbată in esistint'a ei curata, a pretinde cum ca nu incapă cu form'a de regim parlamentarist si cu responsabilitatea ministeriala, insémna a denegă sapte; căci Anglia cu exemplu viu ni aréta acésta, carea merse in asta privintia mai departe de cău ce cutzain eu. Tote căte avui ocasiunea a le spune acam'a, suntu totu atâlu de contrarie celor cuprinse in proiectulu de lege, pre cău e de invederatul despre alta parte ca celea ce le-am sposu nisu in contradicere nici cu forma de guvernamentu parlamentarist, nici cu principiele unei administratiuni regulate. Déca in man'a tuturor acelor, guvernul totu-si va nimici selfguvernamentul municipiilor, atunci este apriatu cum ca cau a nu jace nici in introducerea sistemei de regim parlamentarist, nici in principiele sanctoase ale administratiunei, ci jace cu totul ajurea, in alta cau, la carea voi in deasupra sa revinu. (Saudim!) Spunu ca voi reveni la acea cau politica.

Acum vréu sa mai observa ca eu dorescu că oficialii municipiilor sa fie aleși in deplin'a libertate, pre basea insinuării si a recomandatiunei astu-feliu, ca o comissons insarcinata a esamină calificatiunile legale sa asternă adunantei generali lista celor ce s'u insinuat si recomandat; pentru ca eu credu cum ca nici guvernul nici parlamentul nu e indrepatat a restringe in veri unu modu dreptulu de alegere libera alu corporatiunei reprezentativa. (Asiā e !)

Dorescu că comitelele acesea sa se compuna pre basea alegerilor generale, drepte, secrete si de dupa comunu. Eu tienu ca votul universale este uniculu, carele corespunde ideei de dreptu; din parte-mi credu ca ori ce cestiu de censu este in contrastu cu dreptulu, ca ori ce cestiu de censu nu e de cău cestiu sociala. Societatea nu este unu integru simplu, ci o sistema a claselor desvoltata de istoria. Precum la individuali, asiā si la clase, unu'a i se vine suprematia asupr'a altui'a, si adeca acelui'a carele e in posesiunea faptorilor domnii naturali.

Nisuntia naturala a acestei clase dominitorie este, se-si astedie domnia pre base si mai tarziu. Spre acésta e calea forte simpla sa fie in man'a sea proprio potere de statu. Ce modu mai simplu poate sa fie spre acésta, de cău censu? Totu pentru acésta, căndu, se otaresce despre feloul seu despre cantitatea censului, nici căndu nu servescu de base ceva principiu juridic seu de economia politica, seu ceva calcule matematice, ci pururea in consonantia cu caracterulu clasei dominitorie va sa fie ori censu de nascere, ori censu de posesiune. Acesto din urma iéra-si va sa fie mai mare sau mai micu, dupa cum e mare seu mica averea celor mai seraci membru din clas'a dominitorie.

Pretotindenea, unde se socotește censu cu consciuntia, astu-feliu sa socotește, căci scopul lui este a face partasi la poterea de statu pre toti acelui' care sa tienu de clas'a dominitorie, si a eschide dela potere pre toti căti nu se tienu de clasa. Cum ca censu, tocmai pentru acésta, este in contrastu cu dreptulu si cu idealul curatul de statu, urmează prea invederatul, căci nici odata nu pote fi problemul statului a reprezentă interesele unei clase pre cont'a universitatii, a intregului. Dara tog'ma din acestu contrastu alu censului, din idealu curatul de statu, urmează trei scaderi principali. 1. sia-care domnia naturala se baséza pre doi faptori, pre avere si inteligintă. Inteligint'a e carea face că domnia se fie binefacatorie, censu e carele necesarimente inapoiéza pre factorulu binefacatoriu.

Censu ascule, asprese apesarea domniei de clasa, căci acea clasa care domnește, de óre ce acum se springesce pre unu radiem nou, mai puternic, si va validitate propriile sale interese cu raportul mai mare si cu mai multa eficacitate; asiā-dată contrastele intereselor de clase voru si cu multu mai escutite.

A treia si scaderea principală ce provine din censu este, ca clas'a dominitorie identifica pururea interesele statului cu interesele ei proprii, si astu-feliu căte atacuri sa inderpta in contr'a clasei, la tote dens'a espune statul, — si istoria si aréta unu numai unu exemplu, ca statul nici nu potutu resiste la asemenea atacuri si a cadutu. (Placere in stâng'a extrema.)

Dara déca acésta se pote spune despre censu, mărturisescu ca nu sciu ce sa dicu despre voturile virile? (ilaritate) Sa spunu ca acestea voru in dieci, voru insuți, tote acele scaderi, ce provinu

din natura censului? Dara scio ca D-vóstra nu vetti luá acésta in consideratiune, precum n'ati lustru reflessionile, atacurile, ce audirati, desi suntu indreptat^t, basate, suntu cu tactu, politiciu inteleptu. (Strigări in drépt'a: Pentru lumea ast'a!) Nici nu voiu uestani atentiuonea onoratei ca e prin a continua atacarea voturilor virile; credu ca din puseiunea, ce ocupu, e de prisou sa mai spunu ca voturile nu se potu justificá.

Nu pregetu a recunoscere cum ca censulu, in form'a in carea l'a propus onorat. condeputatu Cölononu Tisza, este atâtu de micu, in cătu cu dreptu nici mai pote fi vorba despre domni'a de clasa. Acel'a vatemă mai numai pre singurăteci, si eu numai din acea causa nu-lu credu a fi la locu căci de-si se opuse in principiu votului universalu, totu-si nu se desclinesce multu de acest'a in privint'a rezultatului. Nici aceea nu potu tienea cu cale cum ca unii individi suntu vatemati in drepturile loro, si n'a-siu afla-o cu cale nici atunci cându-a-sia purcede din acea presupunere smintita, ce ieri o afirma on. condeputatu Vilelmu Tóth, si carea astadi on. dnu deputatu Henzlmann o combatu atâtu de bine, intielegu presupunerea ca statulu nu e de cătu societate de actiuni, pentru ca atunci atâtu contributiunea indirecta cătu si contributiunea de sânge prin consecintia duce la sufragiul universalu. (Aprobare vivace in stâng'a estrema.)

Nu me impartasiesc nici la temerile ce le-am auditu rostindu-se in contr'a aplicările sufragiului universalu. De mi aducu bine aminte, s'a disu ca sufragiul universal in timpu de pace conduce spre cesarismu, iéra in timpuri nelinișcite spre anarchia. (Drépt'a: Asiá e!) Mi se pare ca acésta reflessiune, parte e in contrastu cu sine insa-si, parte e in contrastu cu esperiinti'a. E in contrastu cu sine insa-si pentru ca déca s'a creata si s'a cumpă materi'a necesaria spre erumperea anarchiei, atunci, a dice cum ca anarchie (carea dupa conceptulu adeveratu nu e alt'a decât a frâng cu forț'a ordinea legala) i-a trebutu mijlocu legalu pentru că se pote erumpe, — acésta mai ea este mai multu de cătu contradicere. (Placere in stâng'a estrema.)

Déca impartim'u drepturi, déca nisuim'u a realizá idealulu de drepte; a ni se dice cum ca prin acésta creāmu materi'a esp'oatorie pentru anarchie, ni s'a disu mai multu de cătu ca aru potea cineva primi asupră-si sarcin'a de a dovedi (Placere in stâng'a estrema.) Pretotindenea despăriarea de drepturi, restrințarea drepturilor fuseră cari creara materi'a esploradotorie pentru anarchie, dara nici odata n'a fostu egalitatea de drepturi, impartirea drepturilor, recunoscerea drepturilor. (Stâng'a: Asiá e!)

Ni spunu ca acésta conduce spre cesarismu si provoca in asta privintia la Franci'a. Irányi, anca ieri demustră cum ca acésta nu sa pote judeca bine, pentru ca acolo mai suntu si alti factori, dara n'a pomenito unu lucru carele mi se pare principalu, este ca in Franci'a centralisatiunea a creata cesarismu!

Unde nu e centralisatiune, nici unu feliu de sufragiu universalu nu pote crea cesarismu; iéra unde este centralisatiune fia censulu cătu de micu, cesarismulu va prinde radecine tari (In stâng'a placere si aprobari vivaci).

S'a disu — precum emu auditu si astadi — cum ca clas'a de mijlocu e aceea, carea mai ververtosu este chiamata sa iee a mâna poterea de statu, căci acest'a este elementulu celu mai calificat spre acésta. Nu negu, on. casa! ci recunosc cum ca clas'a de mijlocu e foculariul co-merciului si alu industriei, alu inflorirei spirituali si materiali, celu mai tare radiemu alu inflorirei si alu prosperitatii materiali a statului. Totu-si aru fi mare retacie a crede cum ca bunulu D-dien a datu capacitate de guvern numai unei clase, dreptu monopoliu. Eu nu recunosc in societate de cătu unu elementu carele e chiamat a fi la guvern si la domnia: acésta e inteliginti'a.

Iéra intieginti'a nu e legata de nici o clasa; basea intieligintei este egalitatea de drepturi; aerul intieligintei este libertate, egalitatea (Aprobari sgomotose in stâng'a si vivate.)

Ori ce dreptu exceptionalu, fia statoritu chiaru spre folosulu domniei intieligintei, e contrariu cu natura dreptului propriu, carea nu susere privilegiu. (Placere sgomotosa) Are lipsa de două: ordine si

libertate: aceste două ascurta domni'a intieligintei. De aceea in stare normala pretotindenea va fi ascurata domni'a intieligintei, fără de nici unu sprijinu artificiosu; numai in timpuri straordinarie, anormale, se pote ca patim'a masei neintiel-gatórie a poporului sa isbuñesca pentru căte-va mominte si se-i derime domni'a, dara in timpuri normale nu se pote intemplă asiá ceva. Alta conditioane a domniei intieligintei e: libertatea; unde e libertate, e ascurata si domni'a naturala a intieligintei, pentru ca acésta sa baséza pre aceea lege ca mintea domnesce corpulu.

De aceea déca voimu domni'a intieligintei, atunci sa nu derimâmu libertates, sa nu derimâmu selfgovernmentulu, sa nu derimâmu libertatea de presa, dreptulu de reunioni si asociatiuni ci se creâmu libertatea si amu creata domni'a intieligintei. (Aprobare in stâng'a.) Egalitatea de dreptu este acea linia orizontala, pre carea potem estimá si mesurá pretiul, valoreea adeverata a si-cârui individiu, a fie-cârei clase. Singuru numai preste lini'a orizontala a egalitateli in drepturi, se pote inaltia acea neegalitate naturala, carea că eflusulu legei eterne naturali despre progresulu omenescu este conditioane neaperatu a progresului. Reu forte a priceputu dnu deputatu Eber acésta cauza, déca densulu atunci cându noi cerem egalitate in drepturi, vine sa ni arete dreptu idealu egalitatea ceea ce niveleaza tôte.

A voitu sa ni demustre ca egalitatea nu este cu potintia, pre cându nici noi nu dorim că sa nu sia neegalitate, ci dorim numai că sa nu sia alta neegalitate de cătu cea naturala, sa nu sia o neegalitate artificiosa. (Aprobare in stâng'a estrema.) Acésta neegalitate naturala se manifesta numai acolo, unde fia-cine e invescutu cu dreptu egalu fia-cine poate pasi pre campulu de lupta cu dreptulu egalu. (Vivate in stâng'a estrema.) Pre basea tuturorou acestor'a, sum pentru votulu universalu directu si secretu. Si ce face guvernul? Onorata Casa! guvernul nemicesce nu numai municipiele, guvernul vrea sa asiedie pre sistema noua sociala constitutionea nostra intréga, si acésta o face astadi, cându in tota Europ'a, vechi'a societate feudală s'a pornit u spre o straformare rapede si corespondatorie principiilor spiritului din evulu nou; guvernul stabilise o prerogativa, ce e contraria cu dispusetiunea chiara a legilor din 1848, e in contrastu aspru cu intrég'a desvoltarea nostra constitutionala, cu totu spiritulu vietiei nostre politice; — o face acésta guvernul atunci, cându tôte statele europene, ca-si pre intrecute nisquescu a largi dreptulu. (Protestari in drépt'a.) Me rogă de iertare; asiá este, chiaru si in Anglia cea conservativa, astadi nu mai e intrebarea ca ore trebuesce largit drep-tulu electoralu? ci numai acea desclinire mai stee intre partite ca, in ce proportiune trebue largit?

Si, On. Casa! cine suntu cei ce facu acésta? O facu acei barbati, căror'a in acésta patria li se dice cu dreptu cuventu ca suntu creatorii unei epoco noue. O facu acei barbati, cari vieti'a loru intréga ou sacrificat'o santei cause a democratiei, a progresului liberu; ceia cari au căruntu in acésta lupta mare (Placere).

Si cându o facu acésta? O facu atunci, cându occupa astu-feliu de puseiune, in carea de la densii depinde a-si realizá idealulu vietiei loru intregi (Aprobari sgomotose, vivate in stâng'a).

Onorata Casa! La astu-feliu de barbati o schimbare atâtu de marcata, cărei'a numai fara i poti gasi sotia in istoria, e — absolutu cu nepotintia a se splicá prin psicologia.

Ca astu-feliu de barbati, activitatea intregeti loru vietii, lucrulu vietiei loru intregi, sa-lu derime acum'a cu mânila loru proprie (Stâng'a: Adeverat e!) acésta nu se pote splicá cu dorint'a de domnia ce-e inrâdacinata in natura omului. A presupune despre guvernul ca aru fi capace se supuna desvoltarea politica a tierei, existint'a si venitiorulu ei, se-lu supana interesul seu propriu, o asemenea presupunere aru fi mai multu de cătu retecire; acésta n'aru pote s'o faca de cătu rea credintia.

Asemenea procedura o pote justificá numai o ratuire politica mai inalta (strigări: S'audim!) (Vá urmá.)

Nr. 70. 1870.

Concursu.

Pentru ocuparea postului de invetitoriu la scol'a româna greco-orientală din Curechiu, Siesuri si Bucuresci cu Rovin'a, scrie prin acésta concursu pâna la 15 Augustu a. c. st. vechiu.

Emolumentele impreunate cu fia-care dintre aceste trei posturi invetatoresci suntu: in bani gal'a 200 fl. v. a., cuartiru libera, lemne de foc si gradina de legumi.

Doritorii de a ocupá vre-unul din aceste posturi au a documentá: a) ca suntu români de religiunea greco-orientala; b) ca au avutu purtare buna morale; c) ca au absolvit cursulu pedagogicu seu clericalu in institutulu nostru archidiecesanu român gr-orientale din Sabiu; d) ca scie cantările bisericesci si tipiculu; si e) ca afara de limb'a sea materna mai cunoscce anca seu limb'a magiara seu cea germană.

Concursul suntu de a se adresá acestui inspectoratu scolaru.

Bra du 2 Iunie 1870.

Inspectoratul districtuale ale scolelor române greco-orientale din protopopiatulu Zarandului

(31 — 1)

Invitare de prenumeratiune

la

„Telegrafulu Romanu“.

pre o jumetate de anu (Iulie-Decembrie) alu anului 1870. — Pretiul abonamentului pre $\frac{1}{2}$ de anu e:

Pentru Sabiu 3 fl. 50 xr. v. a.

Pentru Trani'a si Monarchi'a austro-ungureasca 4 fl. v. a.

Pentru Romania si strainatate 6 florinti.

DD. abonanti suntu rugati a nu intârdisa cu trimiterea prenumeratiunilor.

Adresele ne rogâmu a se scrie curatul, si epistolele de prenumeratiune an se tramite francate — adresându-le de dreptulu la

Editur'a „Telegrafului Romanu“ in Sabiu.

Burs'a de Vien'a.

Din 4/16 Iuliu 1870.

Metalicile 5%	53 90	Act. de creditu 114 50
Imprumut. nat. 5%	62 90	Argintulu 123 50
Actiile de banca	681	Galbinulu 6 08

10,000

Dileri la drumulu de feru

afla ocupatiune durabila la cladirea drumului de feru lângă Sabiu pre lângă un'a tacsa de 1 fl. v. a. pre di.

Insinuarile se facu in Sabiu afara de tranjamentu la incepulumu drumului spre Mediasiu.